

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ, Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου,
Λέκτορας Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ, Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου,
Λέκτορας Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ

Τη δεύτερη Κυριακή των Νηστειών της Μεγ. Τεσσαρακοστής η Εκκλησία μας προβάλλει και τιμά για δεύτερη φορά μέσα στο εκκλησιαστικό έτος μία κορυφαία πατερική φυσιογνωμία, τον Αγ. Γρηγόριο, αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, τον Παλαμά. Το γεγονός αυτό είναι μία καλή αφορμή για να προσεγγίσουμε από ορθόδοξης πλευράς, με οδηγό μας το πρόσωπο τού ιερού Πατέρα, ο οποίος εκφράζει την εκκλησιαστική διδασκαλία κατά τρόπο ακέραιο, αυθεντικό, σαφή και κρυστάλλινο, μία θεωρία που υπάρχει στη σύγχρονη, ετερόδοξη κυρίως ακαδημαϊκή διάνοηση (π.χ. Karl Josef Kuschel, Bertold Klappert, Smail Balic, Jonathan Magonet, Thomas Nauman) κ.α. και σχετίζεται άμεσα και με την προβληματική των σύγχρονων διαθρησκειακών διαλόγων.

Πρόκειται για τη θεωρία των λεγομένων «**Αβρααμικών θρησκειών**» που αρχικά πρωτοδιατυπώθηκε από τον Γάλλο Ισλαμολόγο και μυστικιστή, τον **Louis Massignon** (1883-1962). Σύμφωνα με τον πυρήνα της εν λόγω θεωρίας οι τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός και Ισλάμ έχουν: α) κοινό πατέρα τον Αβραάμ, β) κοινή αφετηρία και αναφορά, την πίστη τού πατριάρχη Αβραάμ στον ένα Θεό, και γ) το κοινό καθήκον τού πιστού να υπακούει στο θέλημα τού Θεού¹. **Ανάλογη προβληματική σχετικά με την ομολογία της πίστης στον Αβραάμ και την αντίληψη, ότι οι Μουσουλμάνοι προσεύχονται μαζί με τους χριστιανούς στον ένα Θεό θα υιοθετηθεί επισήμως από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία κατά τη Β' Βατικάνεια Σύνοδο**².

Στα πλαίσια της διαθρησκειακής προβληματικής η εν λόγω θεωρία προτείνεται και καλλιεργείται με σκοπό την υπέρβαση της ιστορικής αντιπαλότητας και της θρησκευτικής βίας, με την υποτιθέμενη ανάδειξη της κοινής προέλευσης και των κοινών στοιχείων τούτων των θρησκειών.

Οι τρεις αυτές θρησκείες, σύμφωνα με τον Karl Josef Kuschel, έναν σημαντικό εκφραστή της, είναι αδέρφια ως προς την πίστη στον Θεό τού Αβραάμ³. Έμφαση δίνεται στον **ένα** Θεό, στην υπερβατικότητά του και στη διάκρισή του από τον κόσμο. Ταυτοχρόνως με

εξεζητημένες αναλύσεις **προσπαθούν να υπερβούν** ή και να συνθέσουν όχι μόνο τις διαφορετικές θεολογικές αρχές αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους κατανόησης και αυτού του προσώπου του πατριάρχη Αβραάμ που υπάρχουν μεταξύ των τριών θρησκειών.

Στην ίδια συνάφεια από τους υποστηρικτές της εν λόγω θεωρίας χρησιμοποιούνται και οι όροι **«Αβρααμική οικουμένη»**, **«Αβρααμικό πνεύμα»** και **«Αβρααμική πνευματικότητα»**.

Είναι βάσιμη όμως αυτή η θεωρία; Αποτελεί σωστό μοντέλο προσέγγισης και αλληλοκατανόησης ανθρώπων διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων; Μπορεί να γίνει αποδεκτός ο ισχυρισμός ότι και οι τρεις θρησκείες είναι αδέρφια ως προς την πίστη στον ένα και τον αυτόν Θεό; Σύμφωνα με τη διδασκαλία του άγ. Γρηγορίου του Παλαμά, Ιδιαιτέρως όσον αφορά στο σκέλος της σχέσης Χριστιανισμού και Ισλάμ, αναμφισβήτητα όχι.

Ο ιερός Πατέρας γνώρισε το Ισλάμ κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του από τους Τούρκους το 1354, **διαλέχθηκε τρεις φορές με εκπροσώπους του**, ομολόγησε και διατύπωσε με σαφήνεια την ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία, επισήμανε το ριζικώς διαφορετικό περιεχόμενο και τον τρόπο κατανόησης του Θεού που υπάρχει μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλάμ⁴, όπως επίσης και τον διαφορετικό τρόπο κατανόησης του προσώπου του Χριστού⁵. Τονίζει με σαφήνεια σχετικά με τις θεολογικές αφετηριακές προϋποθέσεις του Ισλάμ: **«Τον δε Μεχουμέτ (σ. Σ. τον Μωάμεθ) ούτε παρά των προφητών ευρίσκομεν μαρτυρούμενον ούτε τι ξένον ειργασμένον και αξιόλογον προς πίστιν ενάγον. Δια τούτο ου πιστεύομεν αυτώ ουδέ τω παρ' αυτού βιβλίω»**⁶.

Με αφορμή μάλιστα τις ισλαμικές αντιλήψεις περί Χριστού επισημαίνει στο ποίμνιο του: **«Προσέχετε μη ευρεθήτε όπως αυτοί εδώ, που, ενώ τον τεχθέντα από την παρθένο τον ονομάζουν Λόγο του Θεού και πνοή του και Χριστό, δηλαδή Θεάνθρωπο, έπειτα τον αποφεύγουν φρενοβλαβώς και τον αθετούν σαν να μη είναι Θεός»**⁷. Υπογράμμισε στις συζητήσεις του ότι κατά τη χριστιανική πίστη το «ένας Θεός» είναι αλληλένδετο, αδιάσπαστο και με το «Τριαδικός». **«Εν γουν τα τρία και τα τρία εν»**⁸.

Ο χριστιανός ομιλεί πάντοτε σχετικά με το μυστήριο του Θεού για **«Τριάδα εν Μονάδι, Μονάδα εν Τριάδι και Μονάδα άμα και Τριάδα»**, πράγμα αδιανόητο για το Ισλάμ, όπως φυσικά και για τον Ιουδαϊσμό. **«Ουκούν ο Θεός τρία, και τα τρία ταύτα εις έστι Θεός και δημιουργός»**⁹.

Ο αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς δεν παρέλειψε επίσης να αναδείξει στις συζητήσεις του με τους Μουσουλμάνους ότι **και τα κοινά εξωτερικά στοιχεία που υπάρχουν (π.χ. προσευχή, ελεημοσύνη) έχουν διαφορετική θεολογική αφετηρία** και δεν προϋποθέτουν απλώς μία κοινή μονοθεϊστική εκδοχή τού Θεού¹⁰.

Η επιχειρηματολογία τού ιερού Πατέρα βεβαίως δεν εξαντλείται στα όσα ενδεικτικώς επισημάναμε, πλην όμως είναι ικανά, νομίζουμε, να δείξουν τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει μεταξύ Χριστιανικών, Ισλαμικών αλλά και των Ιουδαϊκών αντιλήψεων κατ' επέκταση. Δεν είναι τυχαίο μάλιστα το γεγονός ότι η απόλυτη πιστότητα τού αγ. Γρηγορίου τού Παλαμά στα δεδομένα της εν Χριστώ Ιησού θείας Αποκαλύψεως, δεν τον οδηγεί σε αβαρίες περί την πίστη παρά τις ταλαιπωρίες της αιχμαλωσίας του.

Ταυτοχρόνως όμως τον οδηγεί να κατανοήσει με χριστολογική προοπτική και αυτή τη θέση ενός αλλόδοξου συνομιλητή του «*ότι θα έλθει κάποτε καιρός που θα συμφωνήσουμε μεταξύ μας*», αναφέροντας: «*Συνεθέμην γαρ μνησθείς της του αποστόλου φωνής, ότι επί τω ονόματι Ιησού Χριστού παν γόνυ κάμψει και πάσα γλώσσα εξομολογήσεται ότι Κύριος Ιησούς Χριστός εις δόξαν Θεού Πατρός, τούτο δ' έσται πάντως εν τη Δευτέρα παρουσία του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού*»¹¹.

Σύμφωνα με τον π. G. Florofsky «*ημπορούμεν να θεωρούμεν τον Γρηγόριον Παλαμάν ως οδηγόν μας και διδάσκαλον εις την προσπάθειάν μας να θεολογούμεν από της καρδίας της Εκκλησίας*»¹². Είναι σαφές ότι με βάση τη διδασκαλία τού αγ. Γρηγορίου τού Παλαμά, η θεωρία περί «**Αβρααμικών θρησκειών**» είναι πολλαπλώς ελλειμματική και ιστορικά ανέριστη.

1. Περιεκτική παρουσίαση τού θέματος, τις διάφορες παραμέτρους του και τη σχετική ειδική βιβλιογραφία βλ. Fr. Eiler, *Abrahamische Okumene*, στο *EZW Materialdienst. Zeitschrift für Religions und Weltanschauungsfragen* 73(2010), σσ. 72-76. Πρβλ. Τού ιδίου, *Vom Dialog zum Trialog? Der duistisch - muslimische Dialog im Angesicht des Judentums*, στο *EZW Materialdienst* 72(2009), σσ. 243-256.

2. Βλ. *Lumen Gentium*, 16. H. Denzinger - P. Hunermann, *Enchiridion symbolorum...*, 1991³⁷, 4160.

3. Βλ. Fr. Eiler, *Vom Dialog zum Trialog?*, όπ.π., σ. 244.

4. Βλ. *Επιστολή προς την εαυτού Εκκλησία*, 8-9, 15, 17, 23,27. ΕΠΕ 7,166-168, 175, 177,182,188. *Διάλεξις προς Χιόνας*, 6, ΕΠΕ 7, 214
5. Βλ. *Διάλεξις προς Χιόνας*, 6. ΕΠΕ 7, 214
6. Βλ. *Επιστολή προς την εαυτού Εκκλησία*, 24, ΕΠΕ 7, 184
7. Βλ. *Επιστολή προς την εαυτού Εκκλησία*, 33, ΕΠΕ 7, 195. *Επιστολή ότε Εάλω*, 7, ΕΠΕ 7, 202, *Διάλεξις προς Χιόνας*, 10,12 ΕΠΕ 7, 216, 218-220
8. Βλ. *Διάλεξις προς Χιόνας*, 6. ΕΠΕ 7, 214
9. Βλ. *Διάλεξις προς Χιόνας*, 9. ΕΠΕ 7, 216
10. Βλ. *Επιστολή προς την εαυτού Εκκλησία*, 14, 35, ΕΠΕ 7, 172, 196.
11. Βλ. *Επιστολή προς την εαυτού Εκκλησία* , 29.*Επιστολή ότε Εάλω*, 11, ΕΠΕ 7,190, 208.
12. Βλ. π. *George Florofsky, Ο Άγ. Γρηγόριος Παλαμάς και η πατερική παράδοσις*, στο *Άγ. Γραφή - Εκκλησία - Παράδοσις*, (μετ. Δημ. Τσάμη), Θεσσαλονίκη 1976, σ. 165.

http://www.egolpion.com/palamas_islam.el.aspx